

6. Подмазин С.И. Личностно-ориентированное образование: Социально-философское исследование / Подмазин С.И. – Запорожье : Просвіта, 2000. – 250 с.
7. Савченко С.В. Социализация студенческой молодежи в условиях регионального образовательного пространства / Савченко С.В. – Луганск : Альма Матер, 2003. – 406 с.
8. Сериков В.В. Личностно-ориентированное образование / В.В. Сериков // Педагогика. – 1994. – №5. – С.18–19.
9. Бондаревская Е.В. Гуманистическая парадигма личностно ориентированного образования / Е.В.Бондаревская // Педагогика. – 1997. – №4. – С.14.
10. Даль В. Тлумачний словник живої великоросійської мови / В.Даль. – М. : Русьвий. яз., 1978– .– (В 4 т. / В.Даль ; Т.3). – 555 с.
11. Селевко Г.К. Педагогические технологии на основе дидактического и методического усовершенствования УВП / Селевко Г.К. – М. : НИИ школьных технологий, 2005. – 288 с.

УДК 371.314.6

ПРОЕКТНА НАВЧАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ЕКОНОМІКИ

Соболева С.М., к. пед. н., доцент

Харківський інститут фінансів УДУФМТ

У статті розглянуто можливості проектних технологій та роль проектної діяльності в процесі формування професійних якостей майбутніх економістів.

Ключові слова: проектні технології, проектування, проектна діяльність, професійні якості майбутніх економістів.

Соболева С.М. ПРОЕКТНАЯ УЧЕБНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КАЧЕСТВ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ПО ЭКОНОМИКЕ / Харьковский институт финансов УГУФМТ, Украина.

В статье рассматриваются возможности проектной технологии и роль проектной деятельности в процессе формирования профессиональных качеств будущих экономистов.

Ключевые слова: проектные технологии, проектирование, проектная деятельность, профессиональные качества будущих экономистов.

Soboleva S.M. PROJECTIVE EDUCATIONAL ACTIVITIES AS THE MEANS OF FUTURE ECONOMISTS' PROFESSIONAL QUALITIES / Kharkov financial institute, Ukraine.

In the article the resources of projective technologies and the role of projective activities in the process of formation of future economists' professional qualities are regarded.

Key words: projective technologies, projective activities, professional qualities of future economists'.

Зростаючі вимоги сучасного інформаційного суспільства до фахівців всіх сфер життєдіяльності, зокрема й економічної, вимагають нового підходу у формуванні їхніх професійних якостей. Забезпечити таку підготовку фахівців можливо лише за допомогою впровадження в навчально-виховний процес інноваційних педагогічних технологій, серед яких особливе місце посідають проектні технології.

Метод проектів з часів його виникнення (кінець XIX – початок XX ст.ст.) зазнав суттєвих еволюційних змін. Він вийшов з ідеї вільного виховання і став важливим інтегрованим компонентом сучасної системи освіти. Сьогодні метод проектів використовується в контексті діяльнісного та практично-орієнтованого підходів у навчанні.

Після відродження методу проектів в Україні та Росії в 90-х р.р. XX ст. українськими та російськими педагогами здійснено чимало досліджень щодо розробки та впровадження його в навчальний процес. Масштабність і системність впровадження цього методу свідчать про його трансформацію в педагогічну (проектну) технологію.

Сучасна педагогіка визначає поняття «проект», як у вузькому його розумінні – план, задум, так й у широкому – від плану до створення реального результату. Робота над навчальним проектом передбачає здійснення проектування та проектної діяльності. Проектування розглядається як процес реалізації проекту, тобто задуму. Визначення сутності проектування як педагогічного явища є досить складним. Вперше у вітчизняній педагогіці на актуальність проблеми проектування вказав А.С. Макаренко. Він визначив поняття проектування особистості суб'єкта педагогічної праці. Ідея проектування людини знайшла відображення й у педагогічній спадщині В. Сухомлинського.

У «Енциклопедії освіти» проектування трактується «як творча, інноваційна діяльність, оскільки завжди спрямована на створення об'єктивно і суб'єктивно нового продукту. Проектування – категорія перетворювальної діяльності, яка конструюється проектом» [3, с. 717]. Проектування в загальному його розумінні – це науково обґрунтована побудова системи параметрів майбутнього об'єкта чи якісно нового стану існуючого проекту, прототипу передбачуваного або можливого об'єкта стану чи процесу. Проте найчастіше поняття «проектування» розглядається як особливий тип інтелектуальної діяльності, особливістю якої є перспективна орієнтація, практично спрямоване дослідження.

Звертаючись до визначення поняття «проектної діяльності», зазначимо, що поняття «діяльність» у матеріалістичній педагогіці розглядається як цілеспрямоване перетворення людиною навколишнього середовища. Діяльність може бути зовнішньою та внутрішньою, а її складовими елементами є дії та операції.

У педагогіці існує чимало трактувань поняття «проектна діяльність». Вона визначається як «конструктивна і продуктивна діяльність особистості, спрямована на розв'язання життєво значущої проблеми, досягнення кінцевого результату в процесі цілепокладання, планування і здійснення проекту» [3, 717]. За визначенням Ю. Загуменнова, Л. Шелковича, Г. Шварца, проектна діяльність – це самостійна навчальна діяльність учнів на основі особистісного вибору щодо пізнавальних або практичних завдань у нестандартних ситуаціях. Під час проектної діяльності проявляється раціональне сполучення теоретичних знань і практичних дій при вирішенні конкретної проблеми, використовується сукупність проблемних, дослідницьких, практичних методів роботи, за своєю сутністю завжди творчих [4, с. 36–47].

Німецький педагог А. Флітнер характеризує проектну діяльність як навчальний процес, в якому обов'язково беруть участь розум, серце і руки («Lernen mit Kopf, Herz und Hände»), тобто осмислення самостійно отриманої інформації здійснюється через призму особистого ставлення до неї і оцінку результатів у кінцевому продукті.

Проблема формування професійних якостей студентів, зокрема економічних спеціальностей, є досить актуальною. Про це свідчать присвячені означеній проблемі чимало праць вітчизняних і зарубіжних педагогів, психологів та економістів (Є. Романової, Н. Волкової, Д. Ярошук та ін.) Дослідники зазначають, що формування та розвиток необхідних особистісних характеристик, творчих і професійних якостей майбутнього економіста дозволять забезпечити ефективність результатів вирішення професійних завдань у процесі трудової діяльності [1; 8].

Здійснений нами аналіз досліджень щодо формування професійних якостей, свідчить, що найбільш значущими якостями майбутніх економістів більшість науковців (Н. Волкова, Г. Гіптерс, Г. Копил та ін.), передусім, визначають: цілеспрямованість, креативність, лідерські здібності та схильність до новацій. Дехто з вітчизняних фахівців до них додають товарицькість, працездатність, самовладання, відкритість, творчий підхід до справ, соціальну активність і відповідальність [1; 2; 6].

Успішність діяльності економіста, на думку Д. Ярошук, не визначається лише його здатністю аналізувати та контролювати хід та результати економічної діяльності установи чи підприємства, а суттєво залежить від ділових комунікативних якостей. До якостей ділової людини належать ініціативність, чесність, працелюбність, рішучість, практичність, організованість, наполегливість, комунікабельність, самокритичність [10]. Є. Романова пропонує класифікувати якості економіста за ознакою сприяння або перешкоджання виконанню професійної діяльності [8, с. 428–429].

Аналізуючи чинники успішності підприємницької діяльності економістів, дослідники Н. Фомін та Д. Ярошук визначають такі професійні якості як: активність, соціальна відповідальність, організованість, практична спрямованість, вольова наполегливість. Серед якостей, необхідних для успішної психофізіологічної взаємодії з предметами та знаряддями праці в конкретних соціально-економічних умовах і трудовому колективі майбутній економіст-професіонал повинен бути компетентним, самостійним, здатним до організації й планування; готовим до прийняття рішень, впровадження їх у практику та відповідальності за них [9; 10].

У сучасних умовах прискорення соціально-економічного розвитку України, розширення міжнародного економічного співробітництва особливого значення набувають такі якості випускника економічного ВНЗ як: ініціативність у розв'язанні нетрадиційних задач, мобільність, спроможність до самоосвіти,

цивілізаційна толерантність, інтеркультурологічна компетенція, що уможливають здатність до кваліфікованої професійної діяльності як у своїй країні, так і в зарубіжних країнах.

На думку Г. Копил, випускники українських економічних ВНЗ зможуть лише тоді застосувати свої професійні якості повною мірою, коли вони будуть поєднані з оновленою професійною культурою майбутнього фахівця економічного профілю [6].

Метою нашої статті є визначення змісту та ролі проектної діяльності у формування найважливіших професійних якостей майбутніх економістів.

У контексті нашого дослідження проектна діяльність у вищому економічному навчальному закладі розглядається як взаємодія викладача та студентів щодо розробки і презентації проектів професійної спрямованості, що сприяють розвитку особистості, мають об'єктивну та суб'єктивну цінність, особисту та соціальну значущість і творчий характер.

Сучасний навчальний проект є дидактичним засобом активізації пізнавальної діяльності, розвитку креативності та одночасного формування особистісних і професійних якостей студента. Важливим аргументом на користь проектної діяльності є те, що активне включення студента до створення тих або інших проектів дає йому можливість освоювати нові способи людської діяльності в соціокультурному чи виробничому середовищі.

Більшість професійних завдань, що буде вирішувати майбутній економіст – це проблемні ситуації, що виникають, як правило, несподівано. Вони є частиною практичної діяльності, а їх вирішення – професійною необхідністю. Тому найбільш ефективними методами підготовки до такої діяльності ми вважаємо проблемний та проектний методи навчання. Діяльність щодо створення проектів дозволяє залучати студентів до вирішення актуальних економічних завдань, в яких імітується реальна професійна діяльність економіста. Робота над проектами сприяє формуванню мотивації. Ураховання попередньої підготовленості студентів, міждисциплінарних зв'язків забезпечують послідовність у засвоєнні навчального матеріалу. Створення ситуації успіху під час захисту проекту є потужними стимулом подальшої пізнавальної діяльності.

Необхідним при організації проектної діяльності у вищих навчальних закладах є дотримання загальних принципів її використання. Провідними принципами ми вважаємо такі:

- принцип самостійності, що спрямовує студентів на самостійну роботу щодо пошуку інформації та методів діяльності;
- принцип індивідуалізації, що дозволяє ураховувати індивідуальні можливості, здібності, інтереси та навчальні потреби студентів з метою визначення напрямків проектної діяльності;
- принцип суб'єктності навчання, завдяки якому в процесі проектної діяльності реалізуються суб'єкт-суб'єктні відношення між викладачем і студентом;
- принцип елективності навчання, що дозволяє надати студентам певної свободи вибору форм, методів, шляхів, технологій під час проектної діяльності;
- принцип мобільності у зміні форм взаємодії під час групової діяльності щодо створення проектів;
- принцип інтерактивності діяльності, що полягає в обміні інформацією між учасниками проектної діяльності;
- принцип рефлексії й корекції проектної діяльності, що дає можливість досягнути більшого результату;
- принцип само- і взаємоконтролю, який передбачає перехід функції контролю від викладача до всіх учасників процесу [5, с. 14–15].

Реалізація означених принципів проектної діяльності сприятиме, на нашу думку, формуванню окремих професійних якостей майбутніх фахівців.

У процесі роботи над навчальним проектом виділяють кілька етапів щодо його створення. Існують різні підходи до визначення структури проектної діяльності. Так, Л. Переверзев визначає три стадії: перша – висування гіпотези; середня – зародження проектного образу; заключна – створення проектно-технологічної документації; Н. Гальскова наводить такі етапи: відбір та формулювання теми проектів, збір інформації; обговорення перших результатів та уточнення кінцевих результатів роботи; пошук нової інформації у процесі індивідуальної, парної та групової роботи; обговорення (дискусія) нової інформації та її документальне оформлення; підбивання підсумків та презентація проектів.

Російський педагог Є. Полат пропонує таку структуру проекту: вибір теми та типу проекту, визначення кількості учасників проекту; визначення проблеми учнями за допомогою вчителя; розподіл завдань, обговорення методів роботи, пошук інформації та творчих рішень; самостійна робота учнів; проміжні обговорення отриманих результатів; захист проектів (при наявності опонентів); завершення роботи: колективне обговорення, експертиза, виставлення оцінок, формулювання висновків.

Отже, виходячи з вище зазначених етапів проектної діяльності, ми вважаємо доцільним під час використання проектної діяльності в процесі підготовки майбутніх економістів три етапи, які передбачають різні види робіт:

1. Підготовчий етап. Його зміст полягає у визначенні тематики проекту. Вона може стосуватися як теоретичних так і практичних завдань, має формулюватися в межах кількох споріднених галузей знань та передбачати інтеграцію знань з різних навчальних дисциплін. На даному етапі відбувається визначення проблеми проекту. Наступним кроком є створення колективу виконавців і поділ його на дослідницькі групи; розподіл завдань за групами; планування роботи (визначення терміну виконання, окреслення завдань, визначення методів роботи над проектом), обрання пошуку джерел інформації. У процесі визначеної діяльності обирається інструментарій, формується теоретична база, здійснюється організаційна діяльність щодо підготовки проекту під керівництвом викладача.

2. Практично-дослідницький етап. Передбачає самостійну роботу студентів над проектом: збирання та накопичення інформації, її вивчення та опрацювання; аналіз, систематизація та узагальнення матеріалу; викладення висновків у вигляді таблиць, діаграм, схем, рефератів, відеороликів, мультимедійних презентацій рекомендацій тощо; складання загального звіту.

Цей етап є основним у проектній діяльності студентів. Важливою особливістю його вважається практично повна відсутність втручання педагога у роботу студентів. Викладач здійснює функції координатора, у відповідності до цього його змістовні дії змінюються від «надання знань» до «створення сприятливих умов для набуття знань», таким чином забезпечується зміна форми набуття знань – від пасивного сприйняття до активної участі. Відповідно, змінюються функції педагогічного впливу на студента: не маніпулювання ним, не пригнічення його волі, а надання можливості самостійно і свідомо здійснювати свій вибір. Викладач виконує функцію ініціатора, якому необхідно аргументувати доцільність відповідної діяльності студента, ініціювати його активність, стимулювати до обґрунтованого вибору теми, координувати діяльність.

За умов проектної діяльності докорінно змінюються функції викладача й відносини в системі викладач – студент. Їх сутність полягає в тому, що студент визначає мету діяльності – викладач допомагає йому в цьому; студент отримує нові знання – викладач рекомендує джерело знань; студент експериментує – викладач розкриває можливі форми і методи експерименту; студент обирає – викладач сприяє прогнозуванню результату вибору; студент активний – викладач створює умови для прояву активності; студент несе відповідальність за результати своєї діяльності – викладач допомагає оцінити отримані результати і виявити способи удосконалення діяльності [7, с. 26].

Окрім того, у процесі самостійної роботи над екологічним проектом відбувається оволодіння студентами такими елементами самостійної пізнавальної діяльності, як уміння визначати та обирати пізнавальні проблеми, що є доцільними у процесі навчальної діяльності; необхідні для вирішення поставленої мети дослідження джерела інформації; відповідні форми презентації результатів проведеної роботи в залежності від навчальної ситуації.

3. Заключний етап. На даному етапі відбувається презентація проектів; колективне обговорення результатів; оцінювання проекту. Презентація проекту залежить від його змісту та може бути представлена студентом у різних формах: реферат, мультимедійна презентація, схема, карта тощо. Важливу роль на даному етапі відіграє оцінка створених проектів. Для цього потрібна завчасно розроблена система критеріїв оцінювання, що має словесну та бальну форми.

Відомо, що професія економіста потребує стратегічного мислення, уважності, математичного складу розуму, винахідливості та здатності до інновацій. Тому планування проектної діяльності, змісту проектування та прогнозування його результатів, пошуку нетрадиційних шляхів вирішення певної економічної проблеми сприяє виробленню таких якостей.

Важливою якістю сучасного економіста є його комунікабельність та здатність спілкування професійною мовою. Сферами професійно орієнтованого спілкування майбутніх фахівців економічного профілю є виробнича, виробничо-комерційна, науково-виробнича, наукова, а також професійно детермінована соціально-політична, соціально-культурна й побутова сфери [9, с. 45–46]. Тож, проектна діяльність, презентація та захист проектів дозволяє формувати у студентів уміння переконливо говорити, висловлювати свою точку зору, чітко відповідати на запитання та аналітично мислити, вживати професійну термінологію, впевнено захищати свою позицію.

Сучасна вища економічна школа покликана сформувати у майбутніх фахівців з економіки високий професійний рівень. Цей процес передбачає глибоке опанування студентами знаннями з фахових та фундаментальних дисциплін, соціально-гуманітарного та загальноекономічного циклів. Важливим є, також, здатність до професійної адаптації майбутніх фахівців в умовах нових економічних відносин, незмінним пріоритетом яких є загальнолюдські цінності. Ураховуючи можливості проектної технології, ми вважаємо, що їх впровадження в процесі викладання навчальних дисциплін різних циклів та робота

студентів над створенням проектів міждисциплінарного характеру сприятиме поєднанню набутих знань та їх творчому застосуванню з метою отримання якісно нового знання.

До визначених вище переваг проектної технології додамо, що проектування та проектна діяльність дає можливість студентам оволодівати когнітивними вміннями вищого рівня, забезпечує високий рівень самостійності та мотивації до навчальної діяльності, дозволяє опанувати професійними навичками і вміннями безпосередньо у процесі самої діяльності, самостійно аналізувати великі обсяги інформації, контролювати свою діяльність та відповідати за її результат.

Отже, проектна діяльність, робота над проектами за професійно спрямованою тематикою є ефективною в процесі формування та удосконалення професійних якостей майбутніх фахівців з економіки. Особливої уваги потребують підбір та використання найбільш оптимальних типів професійно орієнтованих проектних завдань, що мають практичне та прикладне значення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волкова Н. Проблема підготовки майбутніх економістів до управлінської діяльності / Н. Волкова // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: науково-методичний журнал. – 2002. – Випуск 1 (5). – С. 25 – 27.
2. Гіптерс Г. Виховання діловитості і творчості майбутніх фахівців економічного профілю / Г. Гіптерс // Рідна школа. – 2005. – Грудень. – С. 37–40.
3. Енциклопедія освіти / [голов. ред. В.Г. Кремень] ; підгот.: Н.М. Авшенюк та ін. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1038 с.
4. Загуменнов Ю. Особистісно зорієнтовані технології в освіті / Ю. Загуменнов, Л. Шелкович, Г. Шварц // Підручник для директора. – 2005. – С. 36–47.
5. Іванченко А.В. Екологічна освіта – важливий чинник формування особистості старшокласника / А.В. Іванченко // Вісник Житомир. пед. ун-ту. – 2003. – Вип. 13. – С. 13–15.
6. Копил Г.О. Соціальне значення формування професійної культури студентів економічних спеціальностей / Г.О. Копил // Нові технології навчання: наук.-метод. зб. – К. : Наук.-метод. центр вищої освіти. – 2004. – Вип. 36. – С. 32–35.
7. Метод проектів : традиції, перспективи, життєві результати : практико зорієнтований збірник / [керівник авторського колективу С.М. Шевцов]; за ред. І.Г. Єрмакова. – К. : Департамент, 2003. – 500 с.
8. Романова Е.С. 99 популярных профессий. Психологический анализ и профессиограммы / Романова Е.С. – СПб. : Питер, 2008. – 464 с.
9. Фомин Н.В. Теоретическая модель конкурентоспособного специалиста / Н.В. Фомин // Инновации в образовании. – 2004. – № 3. – С. 44–47.
10. Ярошук Д. Теоретичне обґрунтування професіограми економіста з позицій ділової комунікації / Д. Ярошук // Педагогическая наука: история, теория, практика, тенденции развития: е-журнал. – 2009. – Вип. №1.

УДК 378.013.42

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ МЕТОДОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

Товщик С.А., аспірант

Житомирський державний університет імені Івана Франка

У статті наведено теоретичну характеристику категорії «методологічна культура» майбутніх соціальних педагогів, зокрема підходи до визначення поняття методологічної культури, аналіз методологічних проблем загальної та соціальної педагогіки, обґрунтування теоретичних основ вдосконалення методологічної підготовки майбутнього соціального педагога.

Ключові слова: методологічна культура, формування методологічної культури, методологічна культура соціального педагога.